

A photograph of two men in business attire. The man on the left is older, with grey hair, wearing a dark blue blazer over a light blue checkered shirt. The man on the right is younger, with dark hair, wearing a dark blue suit with a white shirt and a patterned tie. They are both looking down at a tablet held by the younger man. The background is a blurred office interior with large windows. A red vertical bar is on the left side of the image.

ACCOUNTANTSVERSLAG 2019

Gemeenschappelijke Regeling Werkorganisatie DEAL- gemeenten

IBDO

Aanbiedingsbrief

Aan:

Gemeenschappelijke regeling Werkorganisatie
DEAL-gemeenten
T.a.v. het algemeen bestuur
Gevelsteen 12
9934 LN DELFZIJL

Groningen, 11 mei 2020

Kenmerk: EJJ/LT/DC/1057983/008

Ter informatie

De digitale versie van dit document is vanaf de inhoudsopgave interactief. Aan de hand van de navigatiebalk onderaan de pagina en/of de menustructuur bovenaan de pagina kan door het document genavigeerd worden.

VORIGE PAGINA

VOLGENDE PAGINA

DASHBOARD

AANBIEDINGSBRIEF

Geachte bestuur,

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Werkorganisatie DEAL-gemeenten (hierna te noemen: 'WO DEAL') gecontroleerd. In dit verslag hebben we de belangrijkste bevindingen en conclusies van de jaarrekeningcontrole opgenomen.

Voor een uiteenzetting inzake de verantwoordelijkheden van WO DEAL en van BDO Audit & Assurance B.V., alsmede de aard en de reikwijdte van onze werkzaamheden in het kader van onze accountantscontrole, verwijzen wij naar de controleverklaring.

Het opstellen en controleren van de jaarrekening vraagt elk jaar weer een aanzienlijke inspanning. Bij deze willen wij alle betrokken medewerkers bedanken voor de constructieve en plezierige samenwerking tijdens de controle.

Tenslotte: wij hopen u met dit verslag van dienst te zijn. Vanzelfsprekend zijn wij graag bereid om een nadere toelichting op de inhoud te geven.

Met vriendelijke groet,

BDO Audit & Assurance B.V.
namens deze,

E.J. Jongsma RA

Inhoudsopgave

1. DASHBOARD ACCOUNTANTSCONTROLE

2. UW JAARREKENING & ONZE BEVINDINGEN

3. UW INTERNE BEHEERSING & ONZE BEVINDINGEN

BIJLAGEN

1. Dashboard accountantscontrole

1.1 Dashboard accountantscontrole

STREKKING CONTROLEVERKLARING

- ▶ Wij kunnen, ondanks de maatregelen die getroffen zijn vanuit het Verbeterplan, geen oordeel geven omtrent de volledigheid van de opgenomen opbrengsten en daarmee samenhangende posten. Dit betekent dat wij een oordeelonthouding afgeven.
- ▶ Wij verstrekken daarnaast een afkeurende verklaring ten aanzien van de rechtmatigheid, vanwege het niet naleven van de EU-aanbestedingsregels (€ 874.000).
- ▶ Ongecorrigeerde controleverschillen blijven onder de goedkeuringstolerantie.
- ▶ Jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening.
- ▶ De grondslagen van de jaarrekening zijn aanvaardbaar en het BBV wordt nageleefd.

TOP 3-AANDACHTSPUNTEN VOOR 2020

1. Interne beheersing omtrent urenregistraties en tijdschrijven is verbeterd, maar blijf de aandacht vragen. Het is van belang om de uren voldoende gedetailleerd te verantwoorden. Op deze wijze bent u tevens in staat om een betere analyse van de huidige kengetallen uit te voeren.
2. U heeft in 2019 geen begrotingswijzigingen doorgevoerd, terwijl er tussentijds wel afwijkingen zijn gerapporteerd. Wij adviseren u om gesignaleerde afwijkingen middels een begrotingswijziging tijdig te laten goedkeuren door het algemeen bestuur.
3. Controle op de borging van naleving Europese aanbestedingsregels.

RESULTAAT 2019

(x €1.000)	2019	Begroting (na wijziging)
Saldo van baten en lasten	-/- 508.872	0
Mutatie reserves	0	0
Resultaat	-/- 508.872	0*

*Op basis van de 2^e Bestuursrapportage 2019 had u reeds een nadelig resultaat voorzien van € 192.000 door de hogere kosten inzake flexibele schil als gevolg van langdurig ziekteverzuim.

GEHANTEERDE TOLERANTIES EN UITGANGSPUNTEN

- ▶ Wij hebben de jaarrekening gecontroleerd met een materialiteit van € 45.000.
- ▶ Voor deze rapportage is een rapportagetolerantie gehanteerd van € 2.250.
- ▶ Voor de rechtmatigheidscontrole is het normenkader 2019 van het algemeen bestuur als uitgangspunt genomen.
- ▶ De controleverklaring heeft betrekking op de jaarrekening. Van het jaarverslag (waaronder de paragrafen) is vastgesteld dat dit met de jaarrekening verenigbaar is.

BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN

- ▶ Deelnemende gemeenten in WO DEAL nemen geen verplichting op tegenover het onderhanden werk van WO-DEAL. Bij een eventuele samenvoeging tot 1 gemeente zal dit leiden tot een aanvullend tekort van € 530.000.
- ▶ De onderhanden werken bedragen ultimo 2019 € 530.000 (2018: € 571.000). Door het ontbreken van een sluitende project- en urenadministratie is het voor ons echter niet vast te stellen of het onderhanden werk ultimo 2019 juist is gewaardeerd.
- ▶ In navolging van bovenstaande zijn wij niet in staat om voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen over de in de jaarrekening opgenomen opbrengsten en de daarmee rechtstreeks samenhangende posten.

RESULTAATANALYSE

- ▶ Het nadelige resultaat van 2019 wordt veroorzaakt doordat u genoodzaakt bent geweest om tekorten in de personele bezetting op te vangen middels de inhuur van flexibele schil. Voorgaande is ontstaan doordat u te maken heeft met een aantal langdurig zieken binnen WO DEAL. Daarnaast heeft WO DEAL te maken met krapte op de arbeidsmarkt waardoor het lastig is om openstaande vacatureruimte in te vullen met personeel in vast dienstverband.

2. Uw jaarrekening & onze bevindingen

2. Uw jaarrekening & onze bevindingen

Bevindingen en oordeel
getrouwheid

We kunnen geen oordeel
geven omtrent de
volledigheid van de
opgenomen opbrengsten
en daarmee
samenhangende posten

Om te kunnen komen
tot een goedkeurend
oordeel is het nodig om
verdere maatregelen te
nemen op het gebied
van urenverantwoording
en nacalculatie

Ons oordeel inzake getrouwheid

Wij hebben gecontroleerd of de jaarrekening 2019 een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2019 als van de activa en passiva per 31 december 2019 in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) voor Provincies en Gemeenten.

In de controleverklaring is door ons de volgende bevinding opgenomen:

- *Per 1 januari 2016 is als basis voor de verrekening tussen gemeenten een integrale kostprijsbenadering geïmplementeerd met als gevolg dat afrekening per gemeente plaatsvindt op basis van werkelijke uren. Wij hebben geconstateerd dat er geen sprake is van een betrouwbaar systeem van urenregistratie en projectadministratie. Een en ander heeft tot gevolg dat wij niet voldoende kunnen steunen op de interne beheersing. Daarnaast is het voor ons niet mogelijk gebleken om door andere (gegevensgerichte) controlewerkzaamheden voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen over de in de jaarrekening opgenomen opbrengsten en de daarmee rechtstreeks samenhangende posten. Hierdoor zijn wij niet in staat geweest op rationele wijze de vereiste zekerheid te verkrijgen over de jaarrekening als geheel en onthouden wij ons derhalve van een oordeel.*

De conclusie is daarmee dat we komen tot een controleverklaring met een oordeelonthouding vanwege deze omstandigheden. De gewijzigde afrekensystematiek heeft er toe geleid dat bij de jaarrekening 2017 en 2018 een controleverklaring met oordeelonthouding met betrekking tot de getrouwheid is afgegeven. U heeft in 2019 als bestuur besloten om aan de huidige systematiek vast te houden en acht het gezien de gemeentelijke herindeling in 2021 niet wenselijk om hier nog in te investeren. Wij komen voor 2019 dan ook niet tot een ander oordeel.

Bevindingen getrouwheid

Bij de accountantscontrole zijn we nagegaan welke beheersmaatregelen bij WO DEAL in opzet en bestaan aanwezig zijn om te waarborgen dat uren juist en volledig worden verantwoord. U heeft in voorgaande jaren diverse verbeteringen doorgevoerd in de urenregistratie, waaronder het invoeren dat alle medewerkers uren dienen te schrijven en dat hier ook controle en autorisatie op plaatsvindt. In 2019 heeft u bovendien in overleg met de leverancier van Clockwise het wachtwoordbeleid aangescherpt. Hieruit maken wij op dat u diverse maatregelen treft om de betrouwbaarheid van de urenregistratie te verbeteren.

Tegelijkertijd is de conclusie dat we nog onvoldoende zekerheid kunnen verkrijgen dat de opbrengsten en de daarmee samenhangende posten juist en volledig zijn verantwoord. Dit wordt met name doordat medewerkers momenteel nog met onvoldoende mate van detail uren verantwoorden in Clockwise. Dit heeft tot gevolg dat u voor de bepaling van het onderhanden werk geen inzicht heeft in de werkelijke voortgang. Hierdoor bent u genooddacht om de positie van het onderhanden werk te bepalen op basis van een vergelijk tussen het aantal openstaande deeltaken in Squit en het gemiddeld aantal deeltaken per gerealiseerde hoofdzaak in Squit. Bovendien maakt de huidige manier van urenregistratie het lastig om een gedegen nacalculatie te verrichten op werkelijke bestede uren versus de gehanteerde kengetallen per product. Dit omdat er sprake is van een ander detailniveau. We adviseren om de wijzen van registreren van uren zoveel mogelijk aan te laten sluiten bij de wijze waarop deze verrekend worden met de gemeente. Ook is het te overwegen om de verrekeningsystematiek te vereenvoudigen. Tenslotte komen vanuit uw eigen interne controle nog een aantal diensten naar voren waarvan het niet mogelijks is om vast te stellen dat ze geleverd zijn en verantwoord op de juiste gemeenten.

Bevindingen en oordeel
getrouwheid

Gemeentelijke
herindeling en de
impact hiervan op
WO DEAL

Het aantal
uitbetaalde/verloonde
uren sluit aan bij de
geschreven uren

Over 2019 zijn een
aantal nacalculaties
opgesteld. Hieruit
komen een aantal
aandachtspunten uit
naar voren

Bevindingen getrouwheid (vervolg)

Vanwege voorgaande bevindingen hebben wij geprobeerd om op andere manieren zekerheid te krijgen dat de omzetstromen en de daarmee samenhangende posten juist en volledig zijn verantwoord. Daarbij hebben wij vastgesteld dat het niet mogelijk was om op basis van aanvullende gegevensgerichte werkzaamheden alsnog voldoende controledocumentatie te vergaren. Hierdoor zijn wij niet in staat geweest op rationele wijze de vereiste zekerheid te verkrijgen over de jaarrekening als geheel en onthouden wij ons derhalve van een oordeel.

Bovengenoemde situatie is op de langere termijn niet wenselijk en in onze optiek zou er toegewerkt moeten worden naar een situatie waarbij er voldoende organisatorische waarborgen aanwezig zijn waarmee zichtbaar aangetoond kan worden dat de omzet juist en volledig is verantwoord. Wij hebben van u begrepen dat WO DEAL momenteel geen investeringen meer gaat verrichten om de huidige systematiek aan te passen, maar streeft er wel naar binnen de gekozen systematiek om nadere verbeteringen te realiseren. Dit vanwege het feit dat er straks sprake van één gemeente Eemsdelta vanaf 1 januari 2021.

Bevindingen urenregistratie

Een totale analyse heeft plaatsgevonden waarbij gecontroleerd is of de verloonde uren (inclusief inhuur) aansluiten op de geschreven uren en hieruit blijkt een verschil van slechts 0,2%. Uit deze analyse blijkt ook dat 42% van de geschreven uren indirecte uren betreft. Dit is relevant voor de nacalculatie van de gehanteerde kengetallen en tarieven, zie hieronder.

Nacalculatie kengetallen

In het vastgestelde Verbeterplan is opgenomen dat jaarlijks circa 30 kengetallen gemonitord worden. Inmiddels is voor een aantal kengetallen gecontroleerd in hoeverre de realisatie overeenkomt met het kengetal (verwachte uren per product). Dit vinden wij een goede zaak, omdat daarmee beter inzicht ontstaat in de werkelijke lasten en wat mogelijk ook zou kunnen leiden tot aanpassing van de kostprijs en daarmee een preciezere toerekening van kosten. Uit monitoring van deze kengetallen komt een wisselend beeld naar voren.

- Enkele kengetallen lijken redelijk te zijn geschat, terwijl voor andere producten naar voren komt dat er geen eenduidig kengetal kan worden toegekend.
- Bovendien blijkt soms dat nacalculatie niet goed mogelijk is omdat de inrichting van het urenschrijven niet 1 op 1 aansluit met de wijze waarop dit verrekend wordt met gemeenten.
- Daarnaast is het de vraag in hoeverre een deel van de indirecte uren (zie hierboven) direct geschreven hadden kunnen worden en/of wel meegenomen zijn in de berekening van het kengetal of dat dit is meegenomen in de berekening van het tarief.

2. Uw jaarrekening & onze bevindingen

Bevindingen getrouwheid (vervolg)

Onderhanden werk

Een ander aspect in het kader van de getrouwheid van de opbrengsten betreft de juistheid van de afgrenzing. Met andere woorden: hoe is gewaarborgd dat opbrengsten verantwoord worden in het jaar waarin de diensten zijn geleverd. Met ingang van 2018 heeft u onderhanden werken opgenomen voor dossiers waarvoor de werkzaamheden over meerdere jaren worden uitgesmeerd en waarvoor nog facturering dient plaats te vinden. De hoogte van het onderhanden werk bedroeg over 2018 € 571.000. Consistent met de berekeningswijze van voorgaand jaar heeft u het onderhanden werk ultimo 2019 berekend op € 531.000.

Omdat urenregistratie niet plaatsvindt op opdrachtniveau maar op het type werkzaamheden wat wordt uitgevoerd, is de berekening van het onderhanden werk gebaseerd op een globale inschatting. Deze inschatting is gebaseerd op ervaringscijfers met vergelijkbaar werkzaamheden en geleverde diensten.

Wij delen uw mening dat dit de beste benadering van het saldo onderhanden werk is, zo lang de urenregistratie niet op gedetailleerder niveau plaatsvindt. Om beter inzichtelijk te hebben wat het onderhanden werk per jaareinde is, is het vereist om per opdrachtgever en per geleverde dienst de gewerkte uren te registreren.

Verder adviseren wij om in het kader van de gemeentelijke herindeling na te gaan of en hoe de deelnemende gemeenten het onderhanden werk van WO DEAL in hun jaarstukken verwerken. Dit punt wordt des te belangrijker als straks sprake is van één samengevoegde gemeente Eemsdelta.

Met de directie is dit punt besproken waarbij is aangegeven dat de huidige gekozen grondslagen consistent zijn toegepast. Om die reden is de jaarrekening op dit punt niet aangepast. Wel is het zaak om dit tijdig met de deelnemende gemeenten te bespreken.

2. Uw jaarrekening & onze bevindingen

Bevindingen en oordeel rechtmatigheid: de jaarrekening is niet rechtmatig om voor een bedrag van 874.000 de Europese aanbestedingsregels niet zijn nageleefd

Bevindingen en oordeel rechtmatigheid

In de jaarrekening zijn lasten opgenomen die samenhangen met de uitvoering van de Europese aanbestedingsregels. Voor een bedrag van € 874.000 hebben wij vastgesteld dat deze lasten niet in overeenstemming met de Europese aanbestedingsregels tot stand zijn gekomen. Daarmee is voor dit deel van de lasten niet voldaan aan de eisen van rechtmatigheid.

Vorig jaar bedroeg de fout € 206.000. De financiële fout is fors opgelopen omdat over 2019 sprake is van een aantal afgenomen diensten die niet Europees zijn aanbesteed. Voor deze diensten zijn in 2018 al verplichtingen aangegaan en in 2019 is hiervan de aanbestedingsgrens overschreden. In ons rapport van vorig jaar hebben we hier aandacht voor gevraagd. Vanuit onze rol blijven wij er op wijzen dat het bestuur verantwoordelijk is voor naleving van wet- en regelgeving, waaronder ook de Europese aanbestedingsregels.

We hebben de jaarrekening gecontroleerd met een materialiteit van € 45.000. Geconstateerde fouten of onzekerheden die boven deze materialiteitsgrenzen uitkomen zijn van invloed op het oordeel in de controleverklaring. Aangezien de afwijking van € 874.000 deze grens overschrijdt en van diepgaande invloed is op het beeld van de jaarrekening, hebben wij een afkeurende controleverklaring verstrekt met betrekking tot rechtmatigheid.

Jaarverslag

Jaarverslag

Ingevolge artikel 213 lid 3 onder d Gemeentewet vermelden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Resultaatanalyse

Resultaatanalyse

Het saldo van baten en lasten van de jaarrekening van WO DEAL over het jaar 2019 bedraagt € 509.000 nadelig. Dit resultaat wordt grotendeels veroorzaakt door de inzet van flexibele schil als gevolg van enkele langdurig ziektegevallen binnen WO DEAL. Zie verder het onderdeel begrotingsrechtmatigheid (volgende pagina) en de toelichting op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening voor een nadere analyse.

WNT-verantwoording

Wet Normering Topinkomens

Uit hoofde van de WNT is in de jaarrekening een toelichting opgenomen inzake de bezoldiging van topfunctionarissen. Wettelijk gezien is voor gemeenschappelijke regelingen bepaald dat het algemeen en dagelijks bestuur als topfunctionarissen beschouwd dienen te worden. Wij hebben de toelichting gecontroleerd en juist bevonden.

Controleverschillen

Controleverschillen

Naast de bevindingen ten aanzien van rechtmatigheid in relatie tot Europees aanbesteden zijn bij onze controle geen controleverschillen geconstateerd die niet zijn gecorrigeerd.

Begrotingsrechtmatigheid

Er is sprake van een aantal overschrijdingen van de begroting

Tussentijds worden overschrijdingen wel gemeld echter deze leiden niet tot een begrotingswijziging

We adviseren om bij voorziene overschrijdingen de begroting tussentijds wél te wijzigen

Begrotingsrechtmatigheid

Voor de begrotingsrechtmatigheid wordt beoordeeld of de financiële beheershandelingen, die ten grondslag liggen aan de baten en lasten, alsmede de balansposten, tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en hiermee samenhangende programma's (begrotingscriterium).

In de begroting zijn de maximale budgetten weergegeven die zijn vastgesteld. Dit houdt in dat de financiële beheershandelingen dienen te passen binnen de begroting, waarbij het juiste programma, de toereikendheid van het begrotingsbedrag, alsmede het begrotingsjaar van belang zijn.

Een overschrijding van de begroting is in principe altijd onrechtmatig, maar hoeft de accountant niet in alle gevallen mee te wegen in zijn oordeel. De algemene lijn is dat begrotingsoverschrijdingen die binnen de beleidskaders van het algemeen bestuur passen niet meegewogen worden in het accountantsoordeel. In de Kadernota Rechtmatigheid zijn verschillende typen overschrijdingen benoemd en de mate waarin deze moeten worden afgewogen in het accountantsoordeel omtrent de rechtmatigheid.

WO DEAL heeft in het overzicht van baten en lasten vijf programma's onderkend, namelijk reguleren, controleren, adviseren, overhead en overig. Voor een viertal programma's is sprake van een overschrijding, waarvan de belangrijkste onderstaand zijn toegelicht:

- ▶ **Controleren:** In de gewijzigde begroting is uitgegaan van een totaal aan lasten van € 1.339.000, terwijl de werkelijke lasten € 1.412.000 bedragen. Hiermee is sprake van een begrotingsoverschrijding van € 73.000. Deze overschrijding wordt met name veroorzaakt door de inzet van flexibele schil om het vertrekt van medewerkers op te vangen in verband met langdurig ziekteverzuim. Aangezien de baten op dit programma ook hoger uitvallen, merken wij dit niet aan als onrechtmatig.
- ▶ **Adviseren:** De werkelijke lasten bedragen € 963.000, terwijl slechts € 350.000 was begroot (na wijziging). Hiermee is sprake van een begrotingsoverschrijding van € 613.000. Deze overschrijding is het gevolg van de inzet van flexibele schil waarvoor in de begroting geen budget was geraamd. Aangezien deze bestedingen wel passen binnen het beleid en deze overschrijdingen tussentijds zijn gesignaleerd en gerapporteerd aan het bestuur merken wij dit niet aan als een onrechtmatigheid die meeweegt in ons oordeel. Overigens adviseren wij met klem om voor tussentijds gesignaleerde begrotingsoverschrijdingen ook een begrotingswijziging te laten doorvoeren.
- ▶ **Overhead:** De totale overheadkosten waren begroot (na wijziging) op € 915.000, terwijl de werkelijke lasten uitkomen op € 1.267.000. Ook dit verschil is grotendeels toe te wijten aan de inhuur van flexibele schil als gevolg van langdurig ziekteverzuim. Ook hiervoor geldt dat deze overschrijdingen tussentijds gesignaleerd en gerapporteerd zijn aan het bestuur, waarmee geen sprake is van een begrotingsonrechtmatigheid. Het betreffen lasten die passen binnen het bestaande beleid van WO DEAL.

2. Coronavirus en de jaarrekening 2019

De onzekerheden als gevolg van het Coronavirus zijn toereikend toegelicht

Coronavirus en de jaarrekening 2019

De situatie en ontwikkelingen rond het Coronavirus veranderen per dag. De lange termijn impact op de maatschappij en economie zijn hoogst onzeker. Tijdens de controle hebben wij aandacht besteed aan de impact van het Coronavirus op WO DEAL. Daarbij gaan wij uit van de aanwijzingen van onze beroepsorganisatie (NBA) en de Commissie BBV die breed in de sector moeten worden toegepast. Hierover hebben wij overleg gevoerd met de organisatie en het bestuur.

De uitbraak van het Coronavirus wordt gezien als een gebeurtenis na balansdatum, aangezien de uitbraak van dit virus pas in de loop van februari 2020 van wezenlijke omvang werd. Voor de jaarrekening 2019 houdt dit in dat, in lijn met de verslaggevingsrichtlijnen hieromtrent, een toelichting rondom (de impact van) het Coronavirus is opgenomen in de toelichting op de balans (paragraaf gebeurtenissen na balansdatum). Daarnaast is in het jaarverslag een beschrijving opgenomen van de belangrijkste risico's en onzekerheden in de paragraaf Weerstandsvermogen. Het college maakt daarin de inschatting dat geen sprake is van een risico op de continuïteit van de gemeenschappelijke regeling.

Als onderdeel van onze controle werkzaamheden hebben wij de aanvaardbaarheid en toereikendheid van deze toelichtingen beoordeeld.

Coronavirus en onze controleverklaring

Op basis van onze controlestandaarden (706) bestaat de mogelijkheid om de gebruikers van de jaarrekening middels een onverplicht toelichtende paragrafen in onze controleverklaring (ofwel een paragrafen ter benadrukking van aangelegenheden) te wijzen op informatie in de jaarrekening die relevant is voor het begrip van de gebruikers. Wij hebben dat dit jaar gedaan omdat sprake is van een grote ramp die enorme effecten gaat hebben op de financiële positie van de gemeenten. Wij zullen in deze paragraaf benadrukken dat de lezer kennis moet nemen van de mogelijke gevolgen van de Coronacrisis voor de gemeenschappelijke regeling en verwijzen naar de bovengenoemde toelichtingen in de jaarrekening en het jaarverslag.

Zoals hierboven genoemd is het onduidelijk wat voor de langere termijn de gevolgen zijn van het Coronavirus. Wij onderhouden graag contact met u in de tussentijd en zijn bereid en bereikbaar om u te ondersteunen waar nodig en mogelijk.

Toelichtende paragraaf in de controleverklaring (COS 706)

3. Uw interne beheersing & onze bevindingen

3. Uw interne beheersing & onze bevindingen

Onze beoordeling van uw administratieve organisatie en interne beheersing in het kader van de jaarrekeningcontrole

Opzet, bestaan en werking van de AO/IB

Het doel van de jaarrekeningcontrole is een oordeel tot uitdrukking te brengen over de financiële overzichten. De controle heeft onder meer betrekking op het overwegen van de interne beheersing die voor het opstellen van de financiële overzichten relevant is, teneinde controlewerkzaamheden op te zetten die in de gegeven omstandigheden passend zijn, maar niet met het doel een oordeel over de effectiviteit van de interne beheersing tot uitdrukking te brengen.

Aan de navolgende processen hebben wij specifiek aandacht geschonken tijdens onze (interim-)controle:

- ▶ verkoopproces (zijnde vergunningverlening, advies, toezicht en handhaving, etc.)v
- ▶ inkoop- en betalingsproces;
- ▶ personeelsproces;
- ▶ IT; en
- ▶ begroting en tussentijdse rapportages.

De aangelegenheden waarover we rapporteren zijn beperkt tot die tekortkomingen die tijdens de controle zijn geïdentificeerd en waarbij we van mening zijn dat deze voldoende belangrijk zijn om in de rapportage op te nemen. Wij hebben tijdens de interim-controle van 2019 geen nieuwe bevindingen geconstateerd en constateren wel verbeteringen ten aanzien van de interne beheersingsmaatregelen omtrent de geautomatiseerde gegevensverwerking ten aanzien van Clockwise.

3. Uw interne beheersing & onze bevindingen

Ten aanzien van de urenregistratie hebben we een aantal bevindingen

Ten opzichte van 2018 zijn diverse verbeteringen gerealiseerd, dit is positief

Over 2018 en 2019 zijn diverse nacalculaties verricht

Bevinding 1 - Urenregistratie Clockwise

Om de juistheid en volledigheid van de opbrengsten te kunnen vaststellen en controleren is sinds de invoering van IKB een urenverantwoording voor producten en een sluitend systeem van tijdschrijven essentieel. Wij constateren dat WO DEAL de laatste jaren diverse stappen heeft gezet en in 2019 ook verbeteringen heeft doorgevoerd. Samenvattend hebben wij de volgende bevindingen ten aanzien van de beheersmaatregelen die bij de WO DEAL in opzet en bestaan aanwezig zijn om te waarborgen dat uren juist en volledig worden verantwoord:

: 2018   : 2019

Norm/verwachting	Bevinding	Ontoereikend	Toereikend
Er is sprake van een sluitend en betrouwbaar systeem voor de urenregistratie.	Registratie vindt plaats in Clockwise. De beheersmaatregelen omtrent logische toegangsbeveiliging zijn nog niet adequaat ingericht. Het wachtwoordbeleid is in 2019 wel aangescherpt.		
Interne beheersingsmaatregelen worden gedurende het hele jaar en op een consistente wijze uitgevoerd. Uren dienen wekelijks geschreven te worden en controle/toetsing hiervan dient tijdig plaats te vinden.	Uren worden wekelijks verantwoord in Clockwise en tijdig geautoriseerd.		
Er is sprake van een sluitende urenregistratie (alle medewerkers schrijven uren)	Met uitzondering van de facilitair medewerker en P&O adviseur (op DVO-basis ingehuurd vanuit Slochteren) schrijft iedereen integraal uren.		
Er vindt een controle plaats op geschreven uren en deze worden geautoriseerd door een leidinggevende. Geschreven uren worden geanalyseerd/beoordeeld.	Uren worden geschreven door een medewerker en geautoriseerd door de teamleider.		
Voldoende mate van detail van de geschreven uren. Het is mogelijk om uren te herleiden naar het niveau waarop deze ook met afnemers overeen zijn gekomen.	Voor opbrengstenstromen waarbij de urenregistratie de basis is (zie overzicht hiervoor) worden de uren op productniveau verantwoord.		
Periodiek vindt nacalculatie plaats van werkelijk geschreven uren per product/dienst en deze worden nagecalculeerd met de normtarieven. Dit is van belang om vast te stellen of de normvergoedingen voldoende zijn.	In overleg met de deelnemende gemeenten worden ca. 30 producten dit jaar gemonitord. De uitkomsten zijn wisselend en liggen niet altijd in lijn met de gehanteerde kengetallen.		
Er wordt een verband gelegd tussen contractuele uren en gewerkte / verantwoorde uren.	Er is in 2019 een verband gelegd tussen gewerkte, geschreven en uitbetaalde uren. Hier resteert slechts een verschil van 0,2%.		

3. Uw interne beheersing & onze bevindingen

Ten aanzien van de projectenadministratie hebben we nog een aantal overige bevindingen

Bevinding 2 - Projectadministratie

WO DEAL maakt voor de producten waarbij afrekening plaatsvindt op basis van kengetallen dan wel werkelijke aantallen gebruik van de applicatie Squit. Deze wordt gebruikt voor het verlenen van vergunningen, het behandelen van meldingen en bezwaarschriften, het registreren van klachten, het plannen en uitvoeren van toezicht en het bijhouden van gegevens van (milieu)inrichtingen. Een certificering waarbij WO DEAL zekerheid krijgt over opzet en bestaan van relevante interne beheersingsmaatregelen die deze leverancier toepast is niet aanwezig.

In voorgaande jaren is naar voren gekomen dat voor een aantal stromen (Toezicht, Bodem, Advies & Ondersteuning) geldt dat de basis geen projectregistratie in Squit of urenregistratie is, maar een door een individuele manager bijgehouden administratie (in verband met de afscherming van privacygegevens is dit niet opgenomen in Squit). Ten tijde van onze controle is gebleken dat nagenoeg alle stromen in Squit (indien kengetal) dan wel Clockwise (indien uren) worden geregistreerd. Uitzondering hierop vormt Bodemzaken, welke nog altijd door de afdelingsmanager administratief wordt bijgehouden. Wij adviseren u om een sluitende en betrouwbare projectregistratie in te regelen voor alle producten en diensten.

WO DEAL heeft zelf niet de beschikking over getekende beschikkingen, het archief is in Appingedam. Het 'controlespoor' (van melding/aanvraag tot afronding) kan daarmee niet in alle gevallen goed gevolgd worden. Risico bestaat dat bij een controle achteraf geen aansluiting kan worden gemaakt met getekende beschikkingen.

Het vaststellen van de prestatielevering voor een aantal diensten (waaronder 'verkennend gesprek', 'melding', 'klachten' in de categorie 'vergunningen') is niet in alle gevallen gedocumenteerd op basis van verslagen of andere onderbouwingen. Het risico bestaat dat dit achteraf ook niet meer vastgesteld of aangetoond kan worden. Wij adviseren om per categorie uit te werken of en welke documentatie aanwezig dient te zijn.

Bevinding 3 - IT-beheersing

Inleiding

Bij een IT-audit worden de volgende elementen getoetst:

1. Procedure autorisatiebeheer	2. Periodieke controle op juistheid ingerichte autorisaties
3. Identificatie van gebruikers voor toegang tot systemen en data	4. Wachtwoordbeleid
5. Administrators en superusers	6. Wijzigingenbeheer updates
7. Gescheiden omgevingen (ontwikkel-test-productie)	8. Fysieke beveiliging
9. Back-up	10. Restore

Wij hebben tijdens de controle aandacht besteed aan de vereisten van logische toegangsbeveiliging (onderdeel 1 tot en met 5) voor de applicatie Clockwise. Hierbij laten wij de vereisten van continuïteit en change management (onderdeel 6 tot en met 10) buiten beschouwing, omdat Clockwise een webbased-applicatie betreft en contractueel is vastgelegd dat dit voor rekening komt van de leverancier. Overigens leidt het uitbesteden van deze maatregelen er niet toe dat u als organisatie zelf niet langer verantwoordelijk bent en is het aan te bevelen om contractueel op te nemen dat de leverancier periodiek dient te rapporteren over de opzet, bestaan en werking van de geïmplementeerde beheersingsmaatregelen. Op deze wijze is het voor u als organisatie zichtbaar in hoeverre contractueel vastgelegde afspraken worden nagekomen.

Bevindingen

De bevindingen ten aanzien van de logische toegangsbeveiliging van Clockwise hebben wij in de navolgende tabel opgenomen. Tijdens onze controle hebben wij het volgende opgemerkt:

- Autorisatiebeheer: Er is nog geen formaliseerde procedure aanwezig voor het toekennen en wijzigen van rechten van gebruikers binnen Clockwise. Wij adviseren u om een formele procedure hieromtrent op te stellen.
- Wachtwoordbeleid: U heeft in 2019 in overleg met de leverancier de wachtwoordinstellingen aangescherpt, waarmee opvolging is gegeven aan de bevinding van voorgaand jaar.

Risico

Zonder adequaat autorisatiebeheer bestaat een verhoogd risico op ongeautoriseerde toegang tot het systeem c.q. bepaalde systeemonderdelen. Dit heeft ook tot gevolg dat wij als accountant niet mogen steunen op de (betrouwbare) output van Clockwise.

Aanbeveling

Wij adviseren u om het autorisatiebeheer nader te formaliseren, waarmee toegang tot Clockwise tijdig wordt ingetrokken om ongeautoriseerde handelingen in Clockwise te voorkomen.

Een goed proces van identificatie en authenticatie is van belang. Onze controle op dit punt leidt nog tot bevindingen

Een deel van de IT is uitbesteed bij een externe partij waarbij gegevens online worden opgeslagen. Het is aan te bevelen om hier aanvullende waarborgen voor te treffen

3. Uw interne beheersing & onze bevindingen

Bevinding 3 - IT beheersing (vervolg)

Norm/verwachting	Bevinding	Ontoereikend	Toereikend
1. Procedure autorisatiebeheer <i>De organisatie beschikt over een procedure voor het toekennen, wijzigen en intrekken van autorisaties tot bedrijfskritische applicaties.</i>	Er bestaat nog geen geformaliseerd proces omtrent autorisatiebeheer, met name ten aanzien van wijzigingen (bijv. uitdiensttreding).		
2. Periodieke controle op juistheid ingerichte autorisaties <i>De organisatie voert periodiek (halfjaarlijks of jaarlijks) een review uit op de actualiteit en juistheid van ingerichte autorisaties van gebruikers (inclusief functiescheiding).</i>	Met invoering van Clockwise is een overzicht opgesteld met alle medewerkers die in dienst zijn (dan wel wanneer ze in of uit dienst treden), waarna op basis van functie is bepaald welke rechten toegekend dienen te worden. Aanbeveling om dit overzicht in de toekomst te hanteren ter controle of huidige ingerichte autorisaties nog juist zijn.		
3. Identificatie van gebruikers voor toegang tot systemen en data <i>De organisatie heeft maatregelen getroffen voor identificatie van gebruikers voor het kunnen verkrijgen van toegang tot applicaties op basis van een persoonlijk / op naam gesteld account.</i>	Er wordt enkel gebruik gemaakt van persoonsgebonden accounts.		
4. Wachtwoordbeleid <i>De organisatie heeft een toereikend wachtwoordbeleid ingericht waarmee wordt afgedwongen dat wachtwoorden voor toegang tot systemen en data voldoende sterk zijn en daarmee niet gemakkelijk te raden. Het initiële wachtwoord dient te worden gewijzigd bij ingebruikname van een account of eerste keer aanloggen.</i>	U heeft in 2019 opvolging gegeven aan onze aanbeveling, waarmee het wachtwoordbeleid toereikend wordt aangemerkt.		
5. Administrators en superusers <i>De organisatie heeft maatregelen getroffen om het gebruik van superuser accounts (gebruikers met volledige functionele bevoegdheden) & administrator accounts (gebruikers met volledige technische bevoegdheden) te beperken tot een strikt noodzakelijke groep van geautoriseerde medewerkers.</i>	Slechts een tweetal medewerkers beschikt over beheerrechten, hetgeen passend bij de functie.		

Naleving
aanbestedingsregels niet
geborgd

Bevinding 4 - Naleving aanbestedingsregels niet geborgd

Er is geen sprake van een sluitend systeem waarmee wordt gewaarborgd dat vooraf de juiste aanbestedingsvorm wordt gekozen en dat een bevoegde functionaris akkoord gaat met de aanbesteding. In uw processen wordt namelijk niet afgedwongen dat een inkoopmedewerker zichtbaar betrokken is bij iedere inkoop boven een bepaald bedrag om vast te stellen welke aanbestedingsprocedure gevolgd zou moeten worden. Daarnaast wordt niet afgedwongen dat een verlopen contract tijdig wordt aanbesteed.

Risico

Naar onze inschatting is niet geborgd dat de beheersmaatregelen volg- en controleerbaar “sluitend” zijn en niet preventief van aard zijn. Wij kunnen om deze redenen vanuit onze controlerende rol niet zonder meer steunen op de beheersmaatregelen in het proces ten aanzien van aanbestedingen. Hierdoor ontstaat het risico dat WO DEAL, net als in 2018, niet voldoet aan de Europese Aanbestedingsregels en de eigen interne spelregels.

Aanbeveling

Wij adviseren om waarborgen te treffen dat alle inkopen boven een bepaald grensbedrag (bijvoorbeeld € 25.000) centraal wordt aangestuurd waarbij wordt getoetst dat de juiste aanbestedingsvorm wordt gekozen. Daarnaast adviseren wij om een contractenregister in te richten waarmee de tijdigheid van aanbestedingen wordt bewaakt.

Bijlagen

A Onze controle

A. Onze controle

Doel en object van de controle

Het doel van de controle is het geven van een onafhankelijk oordeel of de financiële overzichten van WO DEAL, in alle van materieel belang zijnde opzichten, zijn opgesteld zijn in overeenstemming met het BBV. Voor een uitgebreide beschrijving van onze aanpak verwijzen wij naar onze opdrachtbevestiging d.d. 18 juli 2019.

Onafhankelijkheid

Nederlands recht en overige beroepsregels, zoals de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO), vereisen dat wij onafhankelijk zijn ten opzichte van onze controlecliënten. Wij zijn van mening dat door ons is voldaan aan deze eisen. Wij bevestigen dat we geen giften hebben gegeven aan dan wel aangenomen van de organisatie of haar personeel. Wij hebben de overige dienstverlening naast de controle van de jaarrekening beoordeeld aan de hand van onze beroepsregels en hebben geconcludeerd dat het type dienstverlening en de vergoeding onze onafhankelijkheid niet beïnvloeden.

Continuïteit

De waarderingen in de jaarrekening van de gemeenschappelijke regeling zijn gebaseerd op de veronderstelling dat de gemeenschappelijke regeling als geheel in continuïteit zal worden voortgezet. De inschatting of een duurzame voorzetting mogelijk is, inclusief de eventueel in de jaarrekening op te nemen toelichting, is de wettelijke verantwoordelijkheid van het dagelijks bestuur.

Als accountant beoordelen wij de aanvaardbaarheid van de door het dagelijks bestuur ingeschatte mogelijkheden tot een duurzame voortzetting. Wij vinden deze inschatting aanvaardbaar. Van belang daarbij is dat een gemeenschappelijke regeling op grond van de wet op de gemeenschappelijke regelingen niet failliet kunnen gaan, omdat de deelnemende gemeenten verantwoordelijk zijn voor het tekort.

Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening en bevat geen materiële afwijkingen

De grondslagen van de jaarrekening 2019 zijn aanvaardbaar

Jaarverslag

De jaarstukken 2019 van WO DEAL bestaan uit:

- ▶ Het jaarverslag 2019 (programmaverantwoording en verplichte paragrafen).
- ▶ De jaarrekening 2019 (balans met toelichting, overzicht van baten en lasten in de jaarrekening).

In het onderdeel ‘programmaverantwoording’ van het jaarverslag dient informatie opgenomen te worden over: wat hebben we gedaan, wat hebben we bereikt en wat heeft het gekost? De programmaverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (zoals weerstandsvermogen, bedrijfsvoering etc.) het jaarverslag. Beide onderdelen vallen niet (expliciet) onder de controle van de jaarrekening. Het primaire object van de accountantscontrole (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet) is de jaarrekening (de balans met toelichting en het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting). De inhoud van het jaarverslag (programmaverantwoording en paragrafen) hebben wij getoetst. Bij onze controle hebben wij geen materiële afwijkingen tussen het jaarverslag en de jaarrekening geconstateerd. Het jaarverslag en de jaarrekening zijn met elkaar verenigbaar.

Grondslagen

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw gemeenschappelijke regeling zijn uiteengezet in de grondslagen van de jaarrekening 2019. In 2019 zijn er geen wijzigingen geweest in toegepaste verslaggevingsgrondslagen die een aanzienlijke invloed hebben op de baten en lasten of de financiële positie van uw gemeenschappelijke regeling. Significante verslaggevingsgrondslagen en toepassing hiervan zijn belangrijk voor de presentatie van de financiële positie van uw gemeenschappelijke regeling en de baten en lasten in de jaarrekening. Daarnaast vereisen zij van het bestuur en het management dat zij een oordeel vormen ten aanzien van soms moeilijke, subjectieve en complexe posities vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn. Wij hebben het door het bestuur en het management toegepaste proces met betrekking tot significante verslaggevingsaspecten geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd.

Fraude en non-compliance

Onze controle is niet specifiek gericht op het ontdekken van fraude. Bij de planning voor de jaarrekeningcontrole, houden wij rekening met het risico dat de jaarrekening als gevolg van fraude en onregelmatigheden onjuistheden van materieel belang zou kunnen bevatten. Daarnaast hebben wij beoordeeld in hoeverre sprake kan zijn van een risico omtrent corruptie. Eén van de door ons uitgevoerde maatregelen is het bespreken van de mogelijke frauderisico's en mogelijke fraudesituaties op verschillende niveaus binnen de organisatie. Hiertoe hebben wij de mogelijke frauderisico's en de mogelijke fraudesituaties besproken met diverse functionarissen van de gemeenschappelijke regeling. Deze besprekingen en onze controlewerkzaamheden hebben geen aanwijzingen voor materiële fraude opgeleverd.

Bij de beoordeling van het risico omtrent corruptie hebben wij gekeken naar klant specifieke omstandigheden zoals de geografische plaats van de activiteiten, hebben we gekeken naar de sectoren waar corruptie meer dan gemiddeld voorkomt en hebben we beoordeeld in hoeverre buitenlandse wetgeving als de UK Bribery Act en de US Foreign Corrupt Practices Act van invloed kunnen zijn.

Wij hebben aandacht besteed aan de compliance met de voor u van toepassing zijnde wet- en regelgeving en overige bepalingen voorzover wij die van belang achten in het kader van onze controle van de jaarrekening. Eventuele door ons geconstateerde afwijkingen zijn in deze rapportage behandeld.

Geautomatiseerde gegevensverwerking

De accountant dient op basis van artikel 2:393, lid 4 BW, melding te maken van zijn bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Tijdens de interimcontrole hebben wij ook relevante processen met betrekking tot de geautomatiseerde gegevensverwerking getoetst. Voor onze bevindingen verwijzen wij naar hoofdstuk 3 van deze rapportage.

Wij hebben de automatiseringsorganisatie van de organisatie uitsluitend in het kader van de jaarrekeningcontrole beoordeeld. De interimcontrole heeft een aantal tekortkomingen in de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking aan het licht gebracht. Voor een verdere uiteenzetting daarvan verwijzen we naar hoofdstuk 3 van deze rapportage.

bdo.nl